

Řecká literatura

- Základ literatury římské a později evropských národních literatur, zdroj inspirace, zejména v době renesance, klasicismu, romantismu
- Památky jsou psány několika dialekty, které se souhrnně označují jako starořečtina.
- Písmo přejali od Feničanů a po úpravách vzniklo písmo, které nazýváme **alfabeta**
- Původní levosměrné písmo Řekům nevyhovovalo, tak začali psát bustrofedou (obousměrně). To znamenalo, že první řádku zprava doleva, druhou zleva doprava, třetí zprava doleva atd. Později zjistili, že tento způsob není vhodný, tak určili směr písma a čtení textu zleva doprava. Takto vzniklo pravosměrné písmo, kterým píšeme a čteme dodnes.
- Ústní lidová slovesnost – báje a mýty
- 8.stol. – 1.stol.př.n.l.

	Iónská	Athénská	Korinská	Argoská	Eubojská	Unciální	Moderní
alfa	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	Α	Α α
beta	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β β
gama	Γ	Λ	<C	Γ	<C	Γ	Γ γ
delta	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ δ
epsilon	ΕΕ	ΕΕ	Β	ΕΕ	ΕΕ	Ε	Ε ε
digama		Ϝ	Ϝ	ϜϜ	Ϝ		
dzéta	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ ζ
éta	ΗΗ					Η	Η η
théta	ΘΘΘ	ΘΘΘ	ΘΘΘ	ΘΘΘ	ΘΘΘ	Θ	Θ θ
ióta	Ι	Ι	Ξ	Ι	Ι	Ι	Ι ι
kappa	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ κ
lambda	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ λ
mí	ΜΜ	ΜΜ	ΜΜ	ΜΜ	ΜΜ	Μ	Μ μ
ný	ΝΝ	ΝΝ	ΝΝ	ΝΝ	ΝΝ	Ν	Ν ν
ksí	Ξ		Ξ	Ξ	Χ	Ξ	Ξ ξ
omikron	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο ο
pí	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π π
san			Ϻ	Ϻ	Ϻ		
koppa	Ϙ	Ϙ	Ϙ	Ϙ	Ϙ		
ró	ΡΡ	ΡΡ	ΡΡ	ΡΡ	Ρ	Ρ	Ρ ρ
sigma	Σ	Σ		Σ	Σ	Σ	Σ σς
tau	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ τ
ypsilon	ΥΥ	ΥΥΥ	ΥΥΥ	ΥΥΥ	ΥΥΥ	Υ	Υ υ
fi	ϕ	ϕϕ	ϕϕ	ϕϕ	ϕϕ	ϕ	ϕ φ
chí	Χ	Χ	Χ	Χ	ΥΨ	Χ	Χ χ
psí	ΥΨ		ΥΨ	Ψ		Υ	Ψ ψ
omega	Ω					Ω	Ω ω

ARCHAICKÉ OBDOBÍ

8.-6. STOLETÍ PŘ.N.L

- Jazyková roztříštěnost děl
- Základními nářečnými byla iónština - většina hrdinských eposů, dórština - sborová lyrika, lesbijská aiolština - tvorbě básničky Sappó a attičtina - próza

Homér

- **hrdinské eposy**

- ***Íllias*** – popis posledních dnů 10.roku trójské války, zachycuje příběh o Achillovi, který se mstí za smrt přítele Patrola a bojuje s Hektorem, synem trójského krále, na obou stranách zasahují bohové
- ***Odyssea*** – dobrodružství krále Odyssea po skončení trójské války, desetileté bloudění, v důsledku nepřízně Poseidona, uniká jednookému obru Kyklopovi, kouzelnici Kirké, v závěru se navrácí na rodnou Ithaku ke své ženě Penelopé, v převlečení za nuzáka se vypořádá s jejími nápadníky a ujímá se opět vlády.

Hésiodos

- **naučné eposy**

- ***Zrození bohů*** – báje o vzniku světa rodokmen řeckých bohů.
- ***Práce a dni*** – návody pro zemědělce, vedení hospodářství, výběr otroků, manželky a rady vztahujících se k společenskému chování

Ezop

- **bajky** – příběhy, kde se zvířata a věci chovají jako lidé, v závěru je poučení.

Sapfó

- Založila na ostrově Lesbos jednu z nejstarších básnických škol pro dívky
- Psala milostnou poezii o lásce, smutku, oslavovala bohyni lásky Afroditu.
- ***Óda na Afroditu***

Anakreon

- Skládal básně na oslavu boha Dionýsa
- **Anakreontika** – oslava lásky, přátelství, vína.
- Byla oblíbena v různých obdobích – u nás např. na přelomu 18./19.století

ATTICKÉ OBDOBÍ 5.– 4. STOLETÍ

Drama

- ve starověkém Řecku jsou položeny základy **světového dramatu**, které vzniká v Athénách v 5.století př.n.l., vyvinulo se z oslav boha Dionýsa (bůh vína a veselí), při závěrečných obřadech vystupoval sbor pěvců, který přednášel písně doprovázené tancem, z písní se postupně vyvinulo drama nejprve tragédie, později komedie.
- hrálo se v amfiteátrech s vynikající akustikou, hráli pouze muži, za pomoci masek vyjadřovali charakter postavy

Aischylos

- Považován za zakladatele řecké tragédie, aby dosáhl větší dramatickosti, přivedl na scénu druhého herce.
- Zavedl dekorace, masky, kostýmy, létací stroje.
- Náměty čerpal z mytologie, základem jeho konfliktů je spor mezi lidmi a bohy. Lidský život vnímal jako předurčený bohy.
- **Oresteia** – Po skončení trojské války se král Agamemnón vrací domů, je však zabit manželkou Klytimestrou a jejím milencem, jedná se pomstu za to, že král obětoval bohům dceru Ifigenii. Po několika letech se navrací Agamemnonův syn Orestes, aby za pomoci sestry Élektry pomstil smrt otce. Zabije svou matku i jejího milence, za tyto činy je potrestán, je pronásledován Líticemi, zešílí a hledá pomoc u bohů. Ti vkládají jeho osud do rukou lidí, sboru starších, který založila bohyně Athéna. Orestes je za podpory Athény prohlášen za nevinného.
- Další díla : **Sedm proti Thébám, Peršané**

Sofokles

- Uvedl na scénu třetího herce.
- Jeho tragédie jsou často spjaty s městem Théby.
- **Élektra** – zpracovává námět od Aischyla, vysoce hodnotí odhodlání Élektry pomstít smrt otce.
- **Antigona** – dcera krále Oidipa pohrbí svého zabitého bratra, překročí tak zákaz krále, za trest je zadržena.
- **Král Oidipus** – vzor osudové tragédie, hlavní hrdina je pronásledován svým osudem a nepříznivou věštbou. Král Oidipus se dozvídá, že mor, který zachvátil Théby, je trestem za to, že ve městě přebývá vrah bývalého krále. Oidipus ho chce potrestat, ale věstec mu prozrazuje, že hledá sám sebe. Oidipus postupně odhaluje pravdu o své životě – byl synem krále, věštba však prorokovala, že v dospělosti zabije otce a ožení se s matkou. Král poručí, aby Oidipa usmrtili, ale muž, který ho měl zabít, dá Oidipa na vychování do Korintu. V dospělosti se Oidipus vydává hledat své opravdové rodiče. Na cestě zabije neznámého muže – krále, osvobodí Théby od Sfingy, stane se tak novým králem. Za ženu si vezme vdovu po králi – svou matku. Věštba se tak naplní. Po zjištění pravdy se Oidipus oslepí a opouští Théby.

Euripidés

- Zaměřil se na konflikty mezi lidmi, oblíbené jsou příběhy žen, jejichž charakter dokázal dokonale vystihnout.
- **Medea** – tragédie ženy, která opustila svou zemi s vůdcem Argonautů, Iasonem, zradila svou rodinu a odešla do jeho země. Když ji Iason opustí pro jinou ženu, pomstí se mu smrtí jejich dětí, jeho nové ženy a otce.
- **Élektra** – obraz psychicky labilní ženy, která donutí bratra k vraždě.

Aristofanes

- Je nejslavnějším autorem komedií, jeho dílo je spjato s událostmi z politického života Athén na sklonku 5.stol.př.n.l.. Poukazoval na úpadek athénské demokracie, sociální nespravedlnost, hrabivost, války.

- **Ptáci** – obraz ideální společnosti, fantastický příběh lidí, kteří uskutečňují svou vidinu lepšího světa v ptačím státě.
- protiválečné satiry - **Mír, Lysistrata** – téma dívčí války, ženy zneprátelených stran se dohodnou, že nebudou sdílet lože se svými partnery do doby, než ti uzavrou mír.
- **Žáby** – vysmívá se snobům, odsuzuje Euripida
- **Jezdci** – o úplatkářství a vrtkavosti Athéňanů

Herodotos

- Považován za „otce dějepisu“, skvělý vypravěč, věří v zásahy bohů do života lidstva.
- **Dějiny** – historie řecko–perských válek a odlišnosti mezi Asií a Evropou. Historii prokládá povídkovými příběhy, historicky není příliš spolehlivý.

Thukydides

- Zakladatel pragmatického dějepisectví, hledal a zachycoval příčiny, průběh a důsledky událostí. Byl sám účastníkem bojů, které popsal v **Dějinách peloponéské války** – konflikt mezi Spartou a Athénami. Pracoval s historickými prameny, zabýval se i hospodářskými a politickými poměry.

Démostenes

- nejslavnější řecký řečník, proslul svými útočnými projevy proti Filipu Makedonskému – tzv. **filipiky**.

Aristotelés

- Filozof a přírodovědec. Navazuje na Platónovu nauku o idejích. Do popředí klade poznatky a zkušenosti
- Vychovatel Alexandra Makedonského.
- **Metafyzika** - s pomocí pojmu Boha zkoumá principy bytí
- **Etika** - za nejvyšší ctnost považováno uvědomělé a rozumem vedené jednání člověka
- **Politika** - pojednání o různých státních formách
- **Poetika** - podává definici tragédie a eposu
- Byl obžalován z bezbožnosti a opustil Athény. Pro své styky s makedonským dvorem byl nežádoucí osobou.